

Maria Josep Escrivà

Presentació de

Olívia Gassol Bellet

CONTRA- BANDISTA

Dilluns de poesia a l'Arts Santa Mònica

La paraula és una treva

Olívia Gassol Bellet

Maria Josep Escrivà és autora d'una poesia física, teixida amb un continu inseparable d'espai i de temps distorsionat per l'efecte de la mirada, que hi actua de força gravitacional. Dins dels límits d'un paisatge proper, Escrivà adequa el trànsit natural de la vida al ritme personal del jo. Humanitza el temps amb la cadència del vers. El fixa en una escena o l'atura en un instant. En fa, i es fa, poesia per l'efecte cristal·litzador de la mètrica i la depuració lingüística, les eines amb què transfigura la realitat, l'abasta des de noves dimensions i transforma l'emoció íntima producte de l'experiència o d'un pensament en art. Per això, cada paraula és important en uns poemes normalment breus que s'expandeixen en progressions compassades d'una imatge primordial que creix, molts cops, empeltant-se a una seqüència metafòrica per guanyar riquesa sonora i sentits enllà de llocs comuns. Una concatenació de vegades complexa,

sovint suggeridora i sempre concisa que, malgrat la subtilesa amb què s'estableix, no entra mai en conflicte.

El seu llenguatge poètic és, més que un mitjà o un objectiu, un element primari d'una exquisida mal·leabilitat. Escrivà poleix el lèxic i la sintaxi fins que el ritme llisca sobre la pauta mètrica, de l'haiku a l'alexandrí, amb una suavitat natural difícilíssima. Modela les imatges amb prou alè vital perquè el seu món literari s'esfilagarsi en serrells d'un univers mític materialment deutor de l'entorn natural però transcendit en la puresa de les formes. El jo líric en recorrerà els topants amb l'actitud de qui es meravella per comprendre, de qui entén el desig com el principi de tota acció. No és debades que alguns poemes siguin faules embastades o que l'amor, també el sexe, ocupi un lloc progressivament central en el trencadís temàtic.

Com per a molts autors contemporanis —Eugenio Montale, per exemple—, deixar constància del present sembla en Escrivà una manera de superar l'època del sagrat en literatura. Potser per això la seva poesia és una experiència vital de solitud que omple el buit de l'existència buscant, creant, el sentit veritable de la intimitat domèstica, de les coses petites de la quotidianitat, al marge dels grans conceptes humanament insondables. La plasticitat i potència visual de les imatges és la millor concreció d'aquesta poètica que neix arrelada en la circumstància silent i

gairebé invisible, ignorada per la majoria, però que es projecta, com una força intel·lectual reveladora, cap a la llum que mostra el dolor i el goig de viure.

Aquesta dimensió històrica i conscient del temps personal fa, com en Wisława Szymborska, que la poesia d'Escrivà sigui també un fet polític. És, en efecte, un acte de compromís que l'obra parli dignament i bella, amb una llengua afanyada a retornar al seu poble les paraules oblidades de fa poc. O que les imatges topogràfiques un paisatge en perill de mort per la gestió pèssima del territori. I que els paratextos homenatgin les veus més valuoses de la cultura catalana en el sentit més ampli i universal, sobretot en l'últim llibre. Fruit de la necessitat de donar forma a les emocions que impulsin la catarsi d'una realitat conflictiva i injusta, la poesia d'Escrivà és una afirmació serena de llibertat individual i col·lectiva.

La seva trajectòria literària comença el 1993 amb *Remor alè*, que recull poemes escrits entre 1989 i 1991. Molts dels motius que definiran la seva obra ja s'hi deixen sentir: el fet creatiu, la memòria de la quotidianitat o l'amor com a motor de consciència d'un mateix. I també, una certa experimentació —tipogràfica en aquest cas—, que mostra l'interès per trencar les formes estereotipades del llenguatge com a recurs per vèncer l'aparença de les coses. *A les palpentes del vidre* (1998) manté una continuïtat de temes i referents: Antonio Machado, Vicente Huidobro, Maria-Mercè Marçal, per exemple. La veu

poètica, però, és ja segura; el to, més introspectiu — sobretot a les dues primeres parts del llibre—, i l'estil, del tot personal sense renegar del diàleg amb la tradició. *Tots els noms de la pena* (2002) culmina la recerca poètica del dolor íntim i és alhora el vèrtex del canvi de perspectiva que representa *Flors a casa* (2007), en què el sofriment entra en el terreny de la col·lectivitat i es fa denúncia en clau cívica. Devota dels horts, les plantes i els ocells de la Safor, fidel a la gent que l'envolta, a *Serena barca* (2016) Escrivà explora també, i per primera vegada, “les possibilitats eròtiques del llenguatge” (p. 84), com ella mateixa explica en la postil·la final, que suposa un impuls decisiu de renovació estètica i temàtica. El seu darrer llibre, *Sempre és tard* (2020), encara inèdit, acaba de ser reconegut amb el premi Miquel de Palol de Girona.

La lírica d'Escrivà, veritable centre de rotació de tota la seva obra, atrapa en la pròpia òrbita la resta d'expressions literàries que, com el relat *L'Home del Capell de Palla* (2017) o els contes infantils *Àngels de nata* (2013) i *Tenda d'animals* (2018), s'harmonitzen amb un imaginari màgic de compàs poètic en el qual la paraula és una treva capaç d'aturar el món.

Olívia Gassol Bellet és doctora en Filologia catalana i professora agregada dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC des del 2009. També ha exercit la docència al Departament de Filologia Catalana de la UAB (2005-2019). En el camp de la recerca s'ha especialitzat en història de la cultura i en edició crítica de textos. Actualment dirigeix la revista *Dictatorships & Democracies*.

Maria Josep Escrivà

Biologia d'un poema

Mirar el món atentament i destil·lar, en el vers, ne-
guits i enyors, amors o ràbies. Aspirar a la màxima
precisió en el dir. Buscar el mot indispensable. Bus-
car sempre.

Només m'interessa allò que m'emociona («emo-
cionar» en el sentit etimològic de «posar en movi-
ment»). De vegades, les emocions són cops de puny
a la boca de l'estómac, i em confonen. Aleshores no
escric. Aleshores camine i em fixe en el transcurs
impertorbable de la natura. Si mai deixo de merave-
llar-me'n deixaré d'escriure. El desig és la força que
empeny a caminar, fins que tot es recompon, tard o
d'hora, i l'equilibri s'hi imposa mot a mot.

El silenci és una manera de rebel·lió. Alguna vol-
ta és estrident com un crit. La poesia té una part de
silenci i una altra de crit. És una intrusió radical en
el món. L'últim estadi d'un procés biològic. La part
que, finalment, aflora entre la terra i l'aire. El lloc on
la bellesa creix amb un instint bàsic de supervivència.
Com una planta busca la llum, genera colors, allibe-
ra aromes, endureix, quan cal, les seues punxes com
fiblons, així el poema. Flors. Calzes en la desem-
parança de la terra.

Poemes

El fortuït miracle d'existir

La primavera ha dut fins a la porta de casa un ocell caigut del niu: indicati inútil d'ales i un gran bec mut demanant auxili. Travessar el llindar i oblidar l'ocell darrere ha sigut una pura qüestió de jerarquies. La més trista farsa a l'hora d'exhibir certs privilegis. Als jardins, la mateixa primavera s'esgarrifa quan toca els arbres, tan bells que no es pot entendre que no sàpiguen com és de noble la seua bellesa.

En aquesta inconstància de l'aire de maig, que tan aviat buida nius com ompli d'ombra blava les figueres, vacil·la, abstrús com una paradoxa, el fortuït miracle d'existir.

Tots els noms de la pena (2002)

La llum és l'excepció

La llum és una treva, una excepció,
un escull com una víscera lluent surant
en un mar negre. Negre d'absolut
on tot tornarà a ser
quan un dia s'acabarà la treva
de l'aire.

L'infant que riu és una treva.
I mirar-lo. I riure en el seu temps petit.
Treva en el no-ser que se'ns imposa.

La calma d'una nit és una treva, una excepció.
L'excepció de qui se sap,
en silenci,
mentre cau la rosada,
en silenci,
i en silenci escriu.

La paraula és una treva,
una treva de llum, de nit a nit
definitiva.

Els anys serens

S'asseu damunt d'un tronc de taronger
a reposar el pes del compromís
amb els seus dies. Tragina la sort
d'alenar l'aire, el cansament que encara
la vida li reserva. Però enllà
de la finestra aquell esforç em cou
al pit, com si la seua cicatriu
hagués obert un cràter al cor meu.

Com si aturar-se fos abandonar,
s'encara cautelós al munt de llenya
i en fa petits fragments, d'antigues gestes.
Endreça cada soca per al foc
i amb dits d'escorça tendra s'inicia
en el camí dels anys serens, mon pare.

En el silenci de la seua treva,
brolla de sobte un cant d'ocell. Esclata
abril com una rosa, i ell l'escolta
amb un calfred de por i de grandesa,
per primera vegada lluny de l'home
que fou, abans d'un primer rossinyol
ressuscitat.

La casa sota la lluna

L'únic consol,
la casa que m'habita.
Lliure amb el meu enyor sota la lluna.

Flors a casa (2007)

Serena barca

Naveguem desnonats cap a platges tranquil·les.
No ens fa por naufragar si és en terra benigna:
ens avala un viàtic de llum. I la certesa
que al fons dels muntanyars, de dins dels bulbs obscurs,
revindran assutzenes, radiants camafeus
de nacre. Redimits de quasi tot.

... i punt

Avui he rodat la clau per últim cop:
disset del mes de març, i en van quaranta.
Refà el carter trajecte amb cartes noves,
carrer de Vega amunt: cap per a mi.
Una puput repunta amb vol distret
la primavera. Immòbil, la garriga
rebutja assedegada tanta llum
del març polsós. Reflectits als cristalls
he vist salpar vaixells cap a les Illes,
ells endavant i jo sense mirar
enrere («a voltes sóc un naufrag més...»),
i sort del te, que encara em reconforta.

Avui he rodat la clau per últim cop,
i han alenat balcons de bat a bat.

Als pins, guardaven silenci les merles.
Quiet, irreparable, d'elegia.

Síndrome premenstrual

Devastades
com si un mar infinit
o una terra erma

la meua pena i jo
jo amb la meua pena
som.

Paràsit de paràsit

indivises
afirmatives
insuportables

menstruals i recíproques:

la meua pena em fa
jo faig la meua pena
i ens fem les dues

subjugada companyia.

Serena barca (2016)

Bescoll

Dic del bescoll
una vall en repòs, planter assaonat
de cereal fructífer, bardissa, o dic.

Horitzontal,
com un marge, una fita en un bancal;
escullera el bescoll on s'amansa la mar
quan dos cossos recalen i dues soledats
en paral·lel, tan buides com les corfes
despreses dels crustacis.

Tèbia és la pau dels cossos en silenci.
Tebi el silenci compartit dels feliços.

Dit gorrí

Ull nou en tronc
de garrofer.
Empelt al meu palmell.

Istme de continent
a continent.
Pont impensat
sobre el no-res.
Balisa, far, reclam
de navegants.

Cordó des del seu jo
fins al meu jo.
Diminutiu de vós,
pòrtic del cel
—del de la terra,
és clar!—, apèndix
inaugural, i cua,
però d'estel.

Dels cinc, el menovell,
dit gorrí de la mà,
que és el seu i és el meu
petit penell
en la ruta del goig.

Resum d'un cos.

Barca de bou
que m'arrossega.

Serena barca (2016)

Qui

Qui ha sentit mai l'estupor del gorg
mentre se'l xucla la terra calenta?

Qui ha sentit mai l'estupor de l'última
casa que es descompon a la serra, cadàver
mineral, pedra a pedra, os a os
de cada home foragitat?

Qui ha sentit mai l'estupor del cel
en l'hora carmesina en què una oroneta
com un estel fugaç s'aboca a beure
al gorg, i ja no hi és?

I qui, amb el seu estupor, els sabrà acompanyar?

Humus

Com esquerda la terra l'arrel, dol
tant de plaer en silenci abans
de l'òrbita del crit que estremeix regions
genitals on un riu subterrani calibra
la fondària de l'enigma.

Es dilata, es contrau i nega coves
amb olor de molsa. Com esquerda
la terra l'arrel. Com la salla,
la migparteix, verga tibant àvida
d'atzur. Penell
cap on s'orienta el delit: badada
magrana. Impaciència
d'espasmes quan es tempten amb el tacte.

Lenta combustió de gemmes.
I s'interpel·len, s'exploren, es des-
construeixen, fins que un es desprèn
del seu ésser i l'altre es desprèn del seu ésser
i els dos projecten una ombra sola,
bicèfala, ondulant. Com esquerda la terra
l'arrel. Abans del temps infinitesimal
que dura la convulsió
primigènia dels cossos: bromera
breu d'ardent caducitat,
just abans del silenci

original. Pels noms dels noms
aliats amb la saliva, tot just
abans d'esdevenir humus perfet.

Sempre és tard (2020)

Balma

Precipici de plom
per on em buide,
com en els dies de més fred
les canonades.

Silenci eixordador
que retrona en la balma
que és tota jo:

absència de tu. Tot el que tinc
de mi, ara.

Espoli

el pes dels noms

Jordi Mas

Com el bedoll renuncia a les fulles,
sense nostàlgia,
limbe definitiu entre el cel i la terra:
una, dues, tres, quatre...

Com s'allibera
del llast volàtil,
espoli necessari
fins a l'os nu d'argent,

fins a l'esquerda sagnant de l'escorça,
fins a l'espasme
de l'última mentida

del poema.

Sempre és tard (2020)

Sempre és tard

*i totes les peülles meves guarnides, en allò que jo era:
una dona travessant la claredat del silenci de mi mateixa
i la meva ruta.*

Veronika Paulics

Al seu costat,
trionf fora del temps,
roman encara aquella
que ara marxa.

I perquè sempre és tard,
única-
ment ser
en el no
els empara.

Sempre és tard (2020)

Arbre genealògic

de la terra on s'avaren les memòries
Teresa Pascual

D'olor de molla de caragol, els cossos de criatura: tot l'estiu, de les basses a les séquies. De les sangoneres enganxades a les cames. De les sangoneres i dels blauets fosforescents. Dels talons esquarterats com séquies clivellades. De les séquies i el tarquim, de la gallinassa. Dels lliris grocs i de les rates d'aigua. De les arrels ancianes dels canyars. De tolls, d'ullals i de lluents. Del collverd exangüe caient a plom. Del segamà temut que els ensangona. Soc de tot això que foren ells. I de la terra negra on demà m'endinsaré cercant la veritat.

A mon pare i a ma mare

Sempre és tard (2020)

Aviat l'instant

No hi ha camins damunt l'asfalt. Tan sols

un desig d'ales. Destí o planeta
de sabó, fonedissa pupil·la que especula
amb bagatel·les: les nostres vides evanescents.

Sobre els sepulcres d'aquells que ens precedeixen,
la vella estirp. «Morir vol dir –va escriure
Kúixner– ser coetani de tots, llevat dels vius».

Mentre, callem. Que ens deshabite el dir,
per indevots. Que enllà de tot,
només la dignitat dels arbres reste intacta.

No hi ha camins de llum. Tot és mentida.
Ens empresona un mur de vidre.
Però hi vetllem encara, per si l'amor, per si la idea...

Per l'instant tebi on s'ajacen les ombres.
Per si ens creixen ales, com al cavall
dels déus i, com si déus, gosem volar.

Mirall en el mirall

Arvo Pärt

En equilibri

al seu filat, les tórtoraes.
L'engany i la certesa.
El plany, la consciència.
L'alfals segat al vespre.
La nafra oberta al cel.
El crit, la sal dels mots.
L'abans, l'abisme. Tot
i res en equilibri.

La nàusea i la pau.

Sempre és tard (2020)

Només

i em deia, on comença la mort?

Mercè Rodoreda

El marge que solseix en la gran nit.

La glaçada
que cremarà els borrons dels ametlers.

El primer nom que s'oblida. I tot
l'oblit que ve després.

La milotxa atrapada entre les branques.
El desconsol de l'infant.

La mel amarga
que qui sap les abelles quines flors
malaltes han xuclat.

L'última fulla de l'om ratat de grafiosi.
Els tarongers estrangulats per la malesa.
La lenta lucidesa del desencant.

Els tèrmits que devoren
les bigues, que ens devoren
com bigues.

l'abraçada
que es fa amb els ossos només.

Hi ha tantes maneres de morir.

[Poema inèdit]

Bibliografia

Poesia

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Remor alè*. València: 3i4, 1993. [Premi de Poesia Senyoriu d'Ausiàs March]

ESCRIVÀ, Maria Josep. *A les palpentes del vidre*. Barcelona: Columna, 1998. [Premi de Poesia Marià Manent]

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Tots els noms de la pena*. València: Edicions de la Guerra, 2002.

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Flors a casa*. Barcelona: Edicions 62, 2007. [Premi de Poesia Jocs Florals de Barcelona]

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Cal·ligrafies al buit*. Edició de bibliòfil. Il·lustracions de Miquel Plana. Olot: Miquel Plana, 2011.

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Serena barca*. La Pobla de Farnals: Buc, 2016. [Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians]

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Sempre és tard*. Barcelona: Proa, 2020. [Premi Miquel de Palol de Girona]

Traductora de poesia

MEABE, Miren Agur. *El codi de la pell. Antologia*. La Pobla Llarga: Edicions 96, 2006. Traducció de Maria Josep Escrivà.

Poesia traduïda a altres llengües

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Parlano le donne*. Nàpols: Tullio Pironti, 2008. Traducció de Donatella Siviero.

ESCRIVÀ, Maria Josep. «Una generació imparabile. Un'antologia irrefrenabile: nove poeti catalani». *Poesia* [Roma], 196 (2005), 37-38. Traducció de Francesco Ardolino.

ESCRIVÀ, Maria Josep. «Poètes catalans». *L'arbre à paroles* [Amay], 149 (2010). Traducció de Nathalie Bittoun-Debruyne.

ESCRIVÀ, Maria Josep. «Voz de mujer. Panorámica de la poesía catalana». *Zurgai* [Bilbao] (2004), 102-103. Traducció d'Isidre Martínez Marzo.

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Quorum* [Zagreb], 5-6 (2010), 117-120. Traducció de Nikola Vuletić, Anja Brtan, Marijo Lončar i Kristina Mihoković.

ESCRIVÀ, Maria Josep. *Women Writers in Catalan*. Barcelona: Raig Verd, 2017. Traducció de Míriam Cano.

Maria Josep Escrivà (el Grau de Gandia, 1968) és autora de sis llibres de poesia. Els últims són *Serena barca* (2016, Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians 2017) i *Sempre és tard* (2020), guardonat amb el premi Miquel de Palol de Girona. També ha conreat el gènere de la narrativa breu i narrativa per a infants i joves. Ha publicat nombrosos articles de crítica literària en diversos mitjans. Poemes seus han estat traduïts a l'italià, el francès, l'eslovè, el croat, l'èuscar o l'anglès. Gestiona el blog *Passa la vida*.

Dilluns de poesia a l'Arts Santa Mònica 2020

Totes les sessions tindran
lloc a l'Arts Santa Mònica

Arts Santa Mònica

Centre de la creativitat

La Rambla 7
08002 Barcelona
T 935 671 110
artssantamonica.gencat.cat

Entrada lliure amb aforament limitat

Totes les sessions tindran lloc a la
Sala d'Actes de l'Arts Santa Mònica

Mitjà col·laborador

NÚVOL

Amb la col·laboració de

PEN
català

james

Organització

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

SANTAMÒNICA